

ABLONCZY LÁSZLÓ

*Négy évszak**Őszi keserv'édes*

„...»– Szeretet vagy becsület?« a színen /
Racine-i hősnők, szájkosárral. / Ki az inter-
s ki a sovén / (az infra) nacionalista? /
S kik-mik ők, akik / vádként süvöltik?
Fogalmak vetkeznek kacagtatóbban már, /
mint az a kövér király, / s iszonytatóbban,
mint kéjre kész szadisták, / ha ágyon már
az áldozat, lekötvé...”

(Illyés Gyula: Közügy)

LASZ FERENC. *(Telt hangzású vonások lendületében táncra, bacchusi jókedvre fűthetne Vivaldi muzsikája, tán estétől ropnom kellett volna; de a partitúra szélére írott vers szerinti álom nem jön a szememre. Hajnali nyugtalanságomat a velencei mester programosan angyali muzsikája sem enyhíti. Szokásomhoz híven bekapcsolom hát a messzi-hozó kép-szüléket, remélve: képzetem csöndesül. Am a képernyőre meredve, színek balatoni vízi játékában az északi part tűnik elő: a Szent György-hegy! Szótlan zenei ábítat; a gyertyafényben világító kápolna, a táj ég és földi dimenziójában ismerős ihletett alkotó látására ismerek. Igen; hajnali éberség tanácsos, hogy műsorújságban se jelzett művei olykor elénk tűnjenek. Mindenkire szükség van? Olasz Ferencre sincs szükség. Evtizede tán, hogy nincs szükség Olasz Ferenc munkásságára. Könyveit, albumait maga javadalmából adja a köz lelki, szellemi építésére. Abogy Te Deum című albumának bevezetőjében Barsi Balázs írta: „Karácsony fényétől foszforeszkál az univerzum. Ebben a foszforeszkáló fényben látható az igazi, a való világ. Minden más látószög torzít. Olasz Ferenc a művészek és a keresztények ösztönével ezt a belső világosságot képes megragadni és láttatni.” Olasz Ferenc hiányában is üresedik a képernyő, mert attól elevenszik, ha folytonosan új művek is igazolják az alkotót, s vele újítják, nemesítik nézői voltunkat. Több mint száz film alkotója, de nincs szükség arra, hogy hatalmas filmterveposz töredékeit továbbra is írja, tehát rögzítse múltunk útfélen, kálváriadombon, székely kapura, hegytetőn, templomi falakra rótt s még látható jeleit. Amelyek mai reményt ábító, rozsdamarta voltunkban emlékeztessenek arra a közös időre, amely egy család, egy falu, emberi életünk rendjét idézi. Vagyis a hitbéli erőt, amely a krisztusi törvényekre alapozottan keretébe foglalja a nemzet életét is. Olasz Ferenc a kevesek közül való, mert hívő, teremtő emberek megtűrt, elviselt, tudomásul se vett seregébe tartozik. Ilyenképpen az együtt nem működés rendszere is tartósan működik. Mert Olasz Ferenc mániákus-áldozatos szelídséggel missziós művészi munkásságával hirdeti: közösen és bátorítóan nézzünk ama keresztben alélt Emberfiára, aki a Szeretet égi ügyeleteseként értünk járt és szenvedett földi küldetésében. Nagy Gáspárt idézve: a „...szépség és igazság, a kép és szó megsokszorozott erejével” találkozhatunk filmjeit nézve és albumait lapozva, olvasva. Olasz Ferenc Szent György-hegyi kisfilmje a Lengyel-kápolna előtt a szüret áldásosztó eseményével végződik. Majd abogyan kezdődött, kitágul a kamera, s a Szent György-hegy, a Balaton, víz és ég egy világban ragyog, s mint Te Deum című albumában Reményik Sándorral*

vallja: „Mint víz tükrét a fecske szárnya / Legyintvén – pár csillogó csöppet / Visz magával a magasságba: / Úgy szeretném legyinteni én is / Lélekszárnnyal az életet, S ragadni fel a végtelenbe, Viharzó zsolnárt énekelve, / A megmentett szépségeket” [Fecske a víz tükrén]. Filmje múltán lekapcsolom a kép-masínát, s hogy az alkotóval maradjak, Olasz Ferenc meditációs könyvét lapozom... és a december 18-ai napnál előtűnik a Szent György-hegy Lengyel-kápolnájának képe is, s mellette a XV. századi Psalterium, mely így kezdődik: „Népek megváltó Istene! / Szűztől születvén megjelenj! / Csodálják minden századok: / Istenhez méltó születés.”

Vivaldi mester Őszének fanfáros hangjai különös vadászatra mozgósítanak: mintha a bacchusi álomban valami szüreti-kapatos társaság menete tűnne fel.)

Időzve még Balaton-felvidéken, hörpintsünk egy pohár rizlinget, s Olasz Ferenc magasztos hegyéről alászállva, észleljük: most olyan élet- és harárcsművészeknek áll a világ, mit Révfülöpy, a film, színház, tévé oligarchiája, síszövetségi és kézilabda tiszttel is rangosítva, már a neki szabott páholyműsorban olykor arcpírító illetéktelenséggel is röffentgeti honművészeti proféciáját. És tovább ámulom a transzvesztita élet-kultúr'-művészeit: a miniszterelnök hoppmesterévé emelkedett Merényi, aki mániákus Csongorként bejárt és átszónokolt már néhány párttartományt, s aki már Horn Gyulához levélben terjesztette fel magát Kossuth-díjra, vágya az előző polgári kormány idején beteljesedett, s végre Tündérországra érkezett: elébb kebedagasztó festményparádét szervezett, most több száz millió letéteményeseként könyvsorozattal nemzeteszméltető lázának újabb tervére nyert magas bizalmat. Mint színi direktor évtizeden át angol és amerikai musicalekkel szórakoztatta a nagyérdeműt a Madách Színházban, Charta-szajasként tán még azt se tudta, hogy Tormay Cecil nevű író is létezett; s eszébe se jutott, hogy például mostani sorozatába emelt Herczeg Ferenc-művet bemutatson. Valaki elképedt ámulatában felvilágosít: Merényi jellemtársára talált! Merthogy a lihegő hazafi, aki sokfelé levélben jelentkezik társadalmi munkára is, a bolsevik párt egykori esztétikai esze: Fuks, aki mára nagy honfivá világosodott. S együtt magasztos fényt gyűjtanak: központi felvilágosításunk népbiztosai.

Mámorító látomás telepszik rám: minthogy Merényi 1995-ben már a New York-palotába telepítette volna a Nemzeti Színházat, most majd előáll a zsurgított parlament áthurcoltatásának tervével. A már lassan kiüresedő Magyar Rádió épülete alkalmas lehet, s az országház pedig az MLSZ székházává emelkedhet. Merényi épületes idiotizmusait jó ideje röhögi, aki ismeri, de a magas politika egyre komolyabban foglalkoztatja. Használja, pontosabban, ám ember- és helyzetérzékítő fogyatékoságában magát, az ország vezetését is közmosoly és gúny tárgyává helyezi. Vele komolytalanítva is a kultúra, a művészeti élet kódos és kiszolgáltatott voltát. Ám figyelem, kedves együttműködési álmodozók! Mert ha Merényi észleli, hogy az utca politikai maligánfoka emelkedik, könnyen továbbáll, s majd sokadjára is megvilágosodik, és LÚD-Milla szemérmesen pislogó pilláit észlelve, egyszercsak holnapját harsonázza a Szabadság téren, mint 1992-ben már a Demokratikus Charta eszelős rikkancsaként művelte. „Hajnalodó éjjelek” – az Ady látta *A rém-mesék uhuja*, uhu madarai terítik be életünket. Önvédelemből is, valamiképp derűvel próbáljuk hessenteni az Uhu-szörnyet, de egyre csak jönnek és jönnek, sokasodnak. Slukk úr például, aki kiszívta a Magyar Rádió lelkét, és leszívta kasszáját is, de a politika jó esetben is érdekművészet s nem erkölcsi-szellemi érdekvédő szervezet, így változatlan bizalomban káderét filmes főnökké avatta. S az őszüretnek mediterráni idejéből, narancsos esze és jelleme az őszön már a Képviselőházban Musztás László elnök úr bizalmi emberévé szólította. Megmondó Musztás ezúttal csöndesnek mutatkozott. Tán

egyezség okán, mert nagy kádere, Udvarhelyi Jenő, aki a legutóbbi választáson a demokrácia jegyében megszegyenítően leszerepelt, de nem szűnt meg piszkolni az erdélyi magyarság többségi akarátát képviselő pártot. Vigasztalásként, bizonyára Musztás javaslatára, Miniszterelnök úr kinevezte a magyarság stratégiai intézetének igazgatójává. Tanácsos lett volna, ha a magas méltóságok tájékozódnak arról, hogy hasonló feladattal már működik egy Nemzetpolitikai Kutatóintézet, így a faipari szakmában diplomás Udvarhelyi úrra aligha van szükség. Jenőként máris megvilágosodott; az évtizede piszkolt RMDSZ-t ajánlotta kizárólagos szavazatra az erdélyi választásokon. Érdemes volt Udvarhelyi sikerére ennyi pénz áldozni? Amúgy a hivatali-hivatalnoki apasztásban elkötelezett kormánynak ugyan mi szükség ily figurát intézményesíteni? Hagyja a politikát másra, Udvarhelyi magát vigye fel a padlásra: Erdélyben van elég fa, újra művelje szakmáját. S ha művészi tökélyel folytatja, és elcsöndesül a hírharsonákban, Isten ígájában még Jézus-faragó emberré is emelkedhet...

Bacchusi mámorlításomból lelkiismeretem ébreszt: elég legyen a destrukcióval! Alkotni és segíteni! Nem pedig uhukkal népesíteni be a reményes világot! Mentségemül Kiss Anna sorával felelek: „Esküszöm, hogy a / lórúgás valódi” (*Minden bónap halálos, minden bónap kilencedik*). Nem nyughatom, hát folytatom. Időközben államtitkár úrrá emelkedett kultúra szakos Képviselő úr azt mondta egy esztendeje: „A párttal rokon-szenvező értelmiségi és művészvilág krémje semmivel sincs rosszabb állapotban, mint a baloldal elitje. Tény viszont, hogy naponta jelentkeznek azok a figurák, akik arra hivatkozva várnának el némi apanázst, hogy hát ők a párt és a »nemzeti oldal« hős harcosai voltak, ezért nem kaptak lehetőséget – holott egyszerűen tehetségtelenek” (*Heti Válasz*, 2011. december 15.). Esztendő darálás múltán látható: árnyaltabb ennél a „rokon-szenvezők” kondicionáltsága. Sokakban a földszintes megélhetési honfiak partizáni és intézményes rajzásánál mélyebb s egyben súlyosabb kérdés lappang. Ami nem kvalitásbeli, hanem erkölcsi keseredettségben érzékelhető. Imént bacchusi képet említettem: a szüreti vonulókat, mondhatom kurzuslovagoknak is, akik orcát váltva élen harsonázzák a nemzeti megváltás ígét. Kései időkbén Sinkovits Imre emlegette 1956. október 23-át idézve: hüledezett, amikor a felvonulók élén Bacsó Péter kurjongatta a forradalmas jelszavakat... Az a Bacsó Péter, aki a főiskolai évek rettegett pártszájasa volt, sokak sorát örökre megkeserítette, s őt is néhány kiváló és emberséges tanár épphogy megmentett a kirúgástól. Bacsó a maga Tanú-sági és bocsánatkérési művét elfelejtette elkészíteni. Bizony lórúgás, valódi és tartós az is, ahogyan az állami televíziók ügyét elintézték. Hetvenmilliárd a költségvetésből – több mint negyven vezető millió feletti fizetése az MTVA-ban, de Sára Sándornak, a Duna Tévé alapítójának az örökös tagságát megszüntették, számos jeles műsor, például a *Csellengők* vagy Csáky Zoltán portréműsora is megszűnt, ismétlések és közkötelezettségi adásokkal (Parlament), reklámjukban is hitvány NB I-es és II-es meccsekkel és a folytonos csatornaváltó ismétlések a beismerése: csak a perc ámulata fontos, új művekkel alig-alig óhajtják igazolni az intézmény kultúra és művészet jelen idejű társadalmi hivatását.

FÖLSZÁLLOTT A PÁVA! (*Kivételes ünnep és emlékeztető is. Jó négy évtizeddel ezelőtt Vass Lajos férfiás bájjal, mély hivatással és szakértelemmel feledhetetlen műsorvezetőként országos eseményé emelte a Röpülj pávát, s aztán el is tüntették a képernyőről. „Látod édesanyám...” – Vass Lajos egy országot életre énekeltetett Simon Ferenc Józsefnével. S jó évtized múlva az 1983. márciusi I. Táncháztalálkozó közvetítését is letiltották – Aczél György szellem*

országában. De egyre ernyed a párt ökle, a bolsevik éberség nem némíthatta el a mozgalmat – Faragó Laura, Ferencz Éva, Budai Ilona nyomán jöttek az újabb az énekesek, zenekarok alakultak, találkozók szerveződtek. Erdélyben Kallós Zoltán varázskörében [Balladák könyve] Pávai Istvánék, aztán Csáky Zoltán, akkor még a bukaresti tévé magyar adásának riportere, sokat küzdöttek és bátran szerveztek és cselekedtek azért, hogy az adatközlők és fiatalok újra találkozzanak. És megújuljon, és élletté, jelenkori közösségi üggyé emelkedjen a népdal, a népzene és néptánc ügye. Amint a nyugati magyar szervezetekben, Németországban, Dél-Amerikában is fiatalító kedvre ihlette a korosodó magyar gyülekezeteket, szervezeteket is. S most ott ülnek az ítélkező testületben azok a kiválóságok, akik az elmúlt évtizedekben énekesként, zenészként, táncosként Nagy László és Csoóri Sándor álmát beteljesítették. Járták a Duna-mendencét, gyűjtötték és jelenkori pódiumra, közösségi erővel igazolták a magyar dal és tánc léleképítő erejét: Sebestyén Márta, Tímár Böske, Sebő Ferenc, Zsuráfszky Zoltán, Agócs Gergely, Diószegi László. És az egyenrangú otthoniasság jegyében lépnek színpadra a nemzetiségi együttessel. Vass Lajos öröksége is: szakértelem, érzékenység, méltóság és szeretetben fogant biztatás hatja át az értékeléseket, Herczku Ágnes sugárzó méltósággal, szakértelemmel és szépséggel jelentli a szereplőket. A pávavetélkedő nagy ereje: az üvöltöző, jópofászkodó vagy épp versenyzőket is megalázó cirkusz ellenében a minőség példáját igazolja – a királyi csatornák némely műsorának megszegyenyítésére is. Amelyek jobbára a talmi adók majmolásával hajszoják a nézők kezét. Mindenki együtt – már csak Joshi Barat és Mónika hiányzik. Az állami költségvetés pedig éppen azt garantálja, hogy a kötelezettség a minőségnek s nem a bazárinak szól. Százmilliókért próbafutamokkal autóverseny délután...; este, éjszaka áradnak az amerikai filmek, s már külön rovat a hollywoodi bíreknék... Biztató hír, hogy gyermekcsatorna és Dankó Rádió indul, de csak akkor, ha nem raktárak poros felvételeire alapoznak, hanem új rajz- és játékfilmek születnek, s a cigány és roma énekesek együttesek új felvételeivel folyamatosan gazdagítják a műsort. Mert miközben a gazdaságban a hazai erők támogatása állami program, a köztévé fúradhatatlanul vásárolja és ontja a világszatornák turkálótermékeit. Hajszoják a perc mámorát, noha a tévé művelődési és kulturális hatalma ott kezdődik, ahogy Halmos Béla utalt rá. Igazi emberi feladat: nem az egyéni, hanem a közösség üdvét szolgálni, nemzeti intézménynek különösképp hivatása. Elképzelhető volna, hogy például a francia televízió szombat este vagy vasárnap délután breton, normadiai, francia dalok szemléjét sugározza heteken, hónapokon át? Képtelen látomás – bacchusi mámorban is képtelenség. Ezért kivételes példa a Föl szállott a páva!, amely immár a Párizsban székelő UNESCO védnökségének becsülését, pártolását is magáénak tudhatja. De ne hogy abban reménykedjünk, hogy a „tekintélyes világlapok” vagy Wiener Póli szelleme Bécsben vagy másutt majd méltányolja a sok nemzetiségében is nemzetté szerveződő haza példaszorozatát. Abogy a sugárzó arcokat, táncosokat, énekeseket, a „fügevirág iffúság” [Sütő András] szép menetelését figyeltem, Ady A Kalota partján című verse visszhangzik: őszi hétvégeken lelkek fényes ragyogásában „pompás magyarok” vonultak a Duna tévében. Vajha ez a „tempós vonulás, állandóság” áthatná életüket, s oly végzetes szépséggel „pecsételődjön” meg bennük a Páva ügye, abogyan az előttiük járó nemzedékek sorsát is vezette.)

„RETRO” – hirdeti a 2-es csatorna műsora, amelyben időtlenkedő színészek szövegkeretében régi filmek elevenedek meg, de retró az óidők szilvesztere, aztán retró fesztiválok, retró nótázók tűnnek elő. De ha áttekintjük a napi műsorokat, retró a java – a régi időket hetvenes-nyolcvanas évek kádári délutánjait és estéit álmodjuk újra. Minap a milliárdos sorozat abbahagyásig elbukott, másik, harmadik újkori még vonszolja

magát. Jókai, Mikszáth művei, sorozatai, legutóbbi Sárközi György *Mint oldott kévéje* is igazolja: micsoda színészek, Ruttkai Éva, Bessenyei Ferenc, Páger Antal, Mensáros László és mások adják a filmek erejét, a folytonos újravetítés varázsát. De most nincs egy rendező hatvan év alatt, aki egy klasszikust a mű szelleméhez híven elkészítse. Az „Egyetem”, ahogy színházakat is, nem a minden műfajra kész profinak-rendezőnek oktatja és neveli, hanem magánérzületük üdvöztetésére tenyészt. Az MTVA-siló szerkesztői rendtelenségén csak ámulunk: az egyik adón még vetítik Darvas Iván filmjét, amikor a másik csatornán egy újat kezdenek. Aztán: minap egy nyolc évvel ezelőtti afrikai úti-filmsorozat indult újra, s már csak kacagva lehet hallgatni, hogy csaknem kétéves háború közepette, a Magyar Televízió tudatja 2012 őszén: Szíriában „Asszad diktatórikus hatalma végre rendet teremtett”. Kényelem, szervezetlenség a szerkesztőségekben (?); irodalom, konyha, emlékműsor-vetélkedő... stb.: napszakok változatosságában Molnár Piroska tölti be a képernyőt. Nálánál azért gazdagabb a színművészeti felhozatal. Beszélgettem médiumokban dolgozó régiekkel: félelemmel áthatott felháborodással mondják a rossz közérzetük tényeit, a külsősök megtűrték, a hivatali magosok gyakran nem is válaszolnak, külsősök hónapokig nem kapják bérüket, mert odafenn mindent megengednek maguknak. Szólni is is félnek, mert aztán végleg repülnek. A forradalmi együttműködés jegyében a Szalai-Böröcz Művek darálja a munkatársakat. Eltávolították Thész Gabriellát, a Magyar Rádió gyermekkórusának karnagyát. S nem tudjuk, rendtelenség vagy már-már illegális szerkesztői hadművelet, hogy az őszön a Duna adó *Arcélek* sorozatában ismételték a kiváló muzsikuskorábbi portréját. Aki nem ismeri közelmúlti sorát ámul, hogy milyen boldogok az éneklő gyermekek, mert Thész Gabriella sugárzó ember, kivételes tanár és muzsikuskor, vagyis Hivatott Ember gondozza a lelkeket. Gondozta – így, múlt időben. S ez is általános rendtelenség, ömlesztve peregnék a filmek olyan személyekről, akik elhunytak, országot, hivatást váltottak, de a raktárban érlelt kazetták, ellentétben a borral, nemesedés helyett avulnak. Illő volna adataiban, minőségében javítani őket. Mert a néző becsléséhez a művek gondozása is hozzátartozik. S még a kormányzó párt apparátusának számos történetével igazolhatjuk: művészeti művelődési intézményekben, szerepzavaros, pökhendi káderek dűlják a lelkeket s az intézmények nyugalma. Oly időkben, amikor különösen szükség volna érzékenységre, türelemre és emberségre. Képzelik, hogy ők hozták az időt, holott ezt a példátlan politikai sikert nagyban Bor-ész Ferencünk diadala azzal, hogy olyan társadalom-lőrésítő akciót folytatott, hogy az ország java már-már halálfélelmében kijózanodott és szavazott.

Balgán reméltünk, hogy a „demokrácia” nagyvezírjei megrendülnek, s alá süllyednek a politikában. Am Bor-ész és dali csoportja világszám: mániákusan ragaszkodik megváltásunkhoz. És el nem fáradnak rögeszméjükben, meg nem szűnnek elhatárolódást követelni a polgári párttól. Mint újrafésülten a Szegfűsök Ostora a jeruzsálemi koalíciós gyűlésen, de hogy ők mikor határolódnak el nyolc évtől, arról nem beszélnek. Vigyorognak, hahotáznak, amikor tarvágásuk tényei felmerülnek a parlamentben. Még csak a látszatát se mutatják, hogy lelkiismeretük mocsan. Bor-ész Feri vezetésével életében szobrát avatták Fejtő Ferencnek, s a *Népszava* magas elnökeként ünnepelték, de odáig nem jutottak, hogy a szociáldemokráciáról írott könyvét elolvassák, amelyben az áll: a magyarországi párt akkor lesz hiteles, ha múltját, vétségeit tisztázza. Vagyis bűnök számbavételével, tehát tételenként ELHATÁROLÓDIK, és nem elfelejti bolsevik évtizedeit.

Tekintsünk a kétharmadosok táborára is. Ahol érzékelhető: az 2014-es választások utáni életre készülődnek. Törvények hangolódnak egyéni és csoportérdekek szerint, rögtönzések a beadványokban és a módosításokkal; lesik a terepet, merre helyezhetik el magukat és a bizalmi embereket, mert a jó fizetéshez, utalásokhoz szokott bankkártyákat változatlanul melegen kell tartani. Hírlík erről és arról is: röpködnek az alibi megbízások is, tömlek, míg tömhetlek, s tömd magad, míg tömheted... S erre Ady jóslásával csak annyi mondhatunk: „Elvész az ország / Ha elfogytak az aszkéta szívek.” És az aszkéta szívek szegényednek és fogyatkoznak. Mert a tehetőség mellett félművelt, szeretetfogyatékos, önhitt vezetők s velük lihegő akarnokok mint pénznyelő automaták is s(z)ikkasztják a kedvet és a teremtő lelkeket.

ILLYÉS GYULA (110 éve született, minap módomban volt róla hosszabban beszélni, s mégis a magán koszorúzási és tanácskozási igyekezetem el nem apadóan és nyugtalanságformán él bennem: még mi mindent nem mondtam, mondtunk el róla! A pökbendi elvakultság ellenében mélységeit és magasságait újra és újra be kéne járnunk, hogy életművének titkait, összefüggéseit feltárjuk, s üzeneteit rejtjelezzük. Beszélni róla folytonosan, talán nem is a legnagyobb műveket igazolandó, hanem mikro- és makrokozmoszának összefüggéseit; a hangzavarban rendet teremteni – hozzá méltón. Feltárni szívós konokságát például, ahogyan zivataros évtizedek közepette a megmaradás szolgáltatásaként verseivel, darabjaival, esszéiben miféle változatosságban vívta szabadságbarcát. Mert életét változatos viharzónákban élte, és időjárás-jelentéssel egyenesen és nyomtatásban alig-alig szolgálhatott. Költői képek, drámai történetek, parabolák példabeszédek miféle leleménye egy-egy verse, esszéje, színpadi műve! Lássuk például Lélekbúvár című darabját, amelynek erényeit még az a főszerepet, Szmuk doktort alakító Major Tamás is kénytelen dicsérte, aki balála előtti vallomásaiban gyalázatos és valótlán tények sorát állította az egykor „barátomnak” nevezett szerzőről. A Lélekbúvárt Gellért Endre rendezésében a Nemzeti, akkori kamarájában, az Izabella téri Magyar Színházban mutatta be 1948. november 13-án. Egy korabeli beszámoló szerint a szakszervezeti kultúraktivistáknak rendezett előadás nyomán izasztották a szerzőt, hogy a valóság mily téves iránya a freudista szakértő szélhámiája, aki megbolygatja a falu életét. Illyés jobbára csak hallgatta a vádakat, s ugyan mit válaszolhatott volna? Hiszen a népszakértőkről elégszer írt jegyzeteiben, Németh László [Pusztuló magyarok] és Tamási Áron [Tündöklő Jeromos] már játékokban színpadra is képzelte a városi tudakosság falumegváltó mániáját. Tündöklő Jeromossal már a politika démonikus veszedelme tűnik elő Tamási székelly falujában. Gellért Endre, a Lélekbúvár rendezője megírta: a darab előkészületei során zavart észleltek: Illyés darabja hol és mikor játszódik? Gellért és bizonyára Major megnyugtatatván magukat és a társulatot, s persze a darab előadhatóságát is mentve, megállapították: „a második világháború előtti társadalmat példázza”. Ha a freudizmus professzorának láttatjuk Szmukot, akkor persze igaz is lehet, bár lélekgyógyász azidőt se igen tört rá a falvak nyugalmlára, 1948-ben pedig különösen nem, mert a politikai rendőrség izgatás és hamis eszmék terjesztésének okán alighanem azonmód elburcolja. Ha Illyés darabját gondosan tanulmányozzuk, hibátlan a lélekgyógyászati szakszókincs, amellyel Szmuk bódítja és hatalmába keríti Gáborynét, Barlát, de az is feltűnik, hogy zsargonsziporkái túlzássá fokozódnak, s már esztétikai jelentéssé emelkednek. Például: „Tudományunknak már klasszikus mesterei megállapították, hogy a lélek makacssága egy eredetű a belek makacsságával, valamint hogy erszénye kiürítésétől húzódo páciens mélytudatának a vastagbeleinek kiürítése elé is gátat vet” – terápiázza Szmuk doktor Gáborynét, s ebben a mondatban a szakmai és emberi svihákság kacagtató jellemrajza is felfénylik. S jól érzékelte az egykori rendező, Gellért Endre: „...a darab a vaszkos

realitásból lendül át, szinte észrevétlenül, a képtelenségbe...” S ez a képtelen az abszurdoid világ tere, amelybe már 1948-ra hullottunk. Illyés Gyula Naplójegyzetekjét lapozgatom; a mű fogantatásának esztendejéből való észleleteket, s kitűnik: azon a nyáron Tihanyban időzött tartósan, ám Zengővárkonyban és szülőföldjén is járt, és némely villanást rögzített. Az idő pusztító lenyomata változatosan érintették és nyugtalanították a költőt, a magas politikában történtek és az alanti világ szikráiból lobbant színpadra a Lélekbúvár is. A hétköznapokból egy villanást idézve: Tihanyban 1948. július 31-én Fülöp, a kőműves szólítja a költőt: „Hallotta az új pesti bírt, Illyés úr? Most mondta be a rádió. – Nem én. Micsodát? – Ha arrébb ásnánk, tán még pöcegödörnek is jó lenne az a gödör. A Tildy lemondott. A vejét, valami Csolnoki vagy Monoki, letartóztatták sikkasztásért, bazaárulásért, kémkedésért. Ő meg lemondott, családi szegény miatt... Másfél óra múlva. – Gondolja, Fülöp úr, hogy akad ezen a félszigeten csak egyetlen ember, aki erre a hírre, hogy Tildy lemondott, most abbagyja legalább egy percre a munkáját, s elgondolkozik azon, jó-e, rossz-e az, amit ez a Tildy most csinált? – Talán a nyaralók közt, kérem.” Mesteri kis jegyzet, a magas politika és a nép közönye között villószik. Odafenn a folytonos rontás, alant pedig a munka megtartó ereje. Bizonyos, hogy a pöcegödör-mondatot Illyés színi jelentéssel komponálta Fülöp mester monológjában, ami már a költő egyetértésében alanti politikai helyzetjelentés a hétköznapokról. Az elvakult eszmeiség persze nem hazai tényészet. 1949-ben Paul Eluard meglátogatta Illyést Tihanyban, s nyilván elvi viták nyomán a házigazda tréfás jelenetet szervezett. Flóra sárgadinnyéket kötözött a fára. Éluard elképedve mondta, náluk, Franciaországban a földön terem. Illyés válaszolt: mi, a szocializmusban már előrébb járunk, s a fáról is szedjük a dinnyét – és Éluard elbitte, mert hogy már a kommunizmust ígérő országban időzik!

A Lélekbúvár basonló észleletekből fogant, légmentes és történetet sűrít, abszurditássá fokozva az 1948-as Magyarország romlását. Illyés nem szociográfiát írt; persze hogy az időt és a helyet nem jelölte. Homályban hagyta a darab koordinátáit, hogy a freudi mániákus képében a zsarnoki hatalom, így már a bolsevik diktatúra rémképére is gondoljon az, aki mer gondolni. Szmuk az ideológia embere, aki a valóságot teóriáihoz erőszakolja: „Ellenőrizni nem azt kell, hogy megállapításainak illenek-e az itteni vagy bárhol működő földművelők életére, hanem azt, hogy a földművelők életmódja illik-e a mi megállapításainkra.” Másutt a lélekgyógyász éle-
sebben is megvallja elvakultságát: „Élni merem a következtetéseimet.” S ez már Rákosi, Révai, Lukács György ország- és szellemuralma. Korábban a lélektani szókészlet túlfeszített s egyben leleplező szerkesztését említettük. Tüzetes szövegelemzés nyomán azonban kitűnik: a darabot betérítő szmuki balandza és tébolyvilág mélyén előtűnik Illyés társadalmi igénye, a Szabadság gondolata, amely 1948-ban már csak álmoként tűnik elő. Egy helyütt Dudás, az eszét a fejében bordó ifjú ember a faluközösség önszervező és gazdasági tápáskodásának életjeleire mondja: „...végre az történik a faluban, amit a falubeliek akarnak. A legszebb terveinket meg lehet valósítani.” Tamási darabjában csodás fordulattal Jeromos eltűnik a faluból, Illyés szatirájában Dudás kiűzi „a kelekótya kufárt”. De a Lélekbúvárban fenyegetőbb a vég, mert Szmuk csak időlegesnek mondja vereségét „Elmegyek... Hogy visszajöjnek még tökéletesebben fölkecsülve” – mondta Szmuk-Major Tamás 1948-ban a Nemzeti színpadán. S valóban, más orcában, de 1956 után is visszatért... Befejezését tekintve is remek láttelep, mert csak időleges a feloldozás. Szmuk így emelkedik démonná: fenyegetettsége folytonosságot ígér.

Hol zsarnokság van, ott tartósan van a zsarnokság.)

A GYŰLÖLET is a zsarnokság egyik mámorosító itala – akár az idiotizmusig fokozódva. A kelekótya kufár, BORész, egykori miniszterelnök mindennapi show-műsoraitól

eltekintve egykori társain s az írott, hangos és képi rikkancs társadalmon meredek: két évvel a csúfosan elhasalt választás múltán sincs tucatnyi értelmes ember, aki a helyzetet tisztázva világos tervvel szolgálna pártja s akár pártja látószögéből az országot, a nemzet további megújulásához. Szabó Zoltán egykori irodalomra utaló képét, helyzetészleletét a Központi Gyűlöldét Brüsszelig tágíthatjuk. Azt is olvassuk Szabó Zoltánál: a gyűlölködés növekvő szellemi benuulás következményével jár, s eltévelyedéshez vezet. Megannyi szellemi benuult: a gyűlölet zsarnokságától áthatottan önmérséklettel, szellemi hasznossággal alig-alig tud megszólalni. Valósággal platformok alakultak a Házon belül és kívül, lapokban, kereskedelmi tévékben, internetes fórumokon és rádiókban: egyik csoport a szennyes beszéd virtuóza, s az alantas jelzők változataiban és fokozataiban versengenek egymással, a másik társaság az amnézia bámulatos művészei: nagy hangon az ellen szónokolnak, amire nyolc éven át szavaztak. A harmadik a valótlán állításokkal sziporkázik. Tudja, hogy nem mond igazat. Tudja, és csahol, csahol... A televízióknak persze dolga volna, hogy régi beszélgetésekből archívumi anyagokban őrzött elveivel szembesítse a ma urakat, ám kitüntetett tapintat mutatkozik a politika uralkodó osztályai iránt.

A tehetetlenségi és a telhetetlenségi nyomaték nem engedi, hogy a halandzsát, az ámító hazudozást a Lelkiismeret tartományából felszabadítsák, hogy megújító gondolatokkal a társadalom javára működjenek. Röstelkedés és szégyenérzés mentesen továbbra is a haza megváltójaként remélik az újabb sikert, mint 2002-ben. Csakhogy a politikának is van dramaturgiája; minthogy a mostani szakadozottság is mutatja: a helyzet változott, az óidők mámore nem ismételhető – már csak ezért is kívánatos volna a Gyűlölet-űző s igényes öntisztázás. Aki értelmiségként fáradhatatlan lihegett ebben a két évtizedes tipródásban, súlyosan, sokszor az idiotizmusig leszázalékolta magát. Pártatlanul hosszú a lista, csak egy viharvert vitézt említve: Józsika, aki nem debreceni, és nem is páros, hanem unikálisan bács-kiskuni; az MDF erkölcsrendészetében kezdte, aztán a gazdák kivételével pártok eszként járta a verbunkot, most oda érkezett, hogy a 2006. szeptemberi-októberi bestiális rendőri terror okoltságot igazoló könyvet írt. Oraszámra készült felvételek igazolják, mi történt azokban a napokban és hetekben. S a terjedelmes vizsgálatok: a rendőrség körében az Ignác- és a Papp-jelentés, a Független Jogásbizottság anyaga, a Balsai-jelentés, ez mind érdektelen; Józsika csak a BORésznek muzsikáló Gönczöl-jelentést spekulálta alávaló színvonalon. Bíróság és ügyészség is már néhányszor ítélezett, igaz rossz lelkiismeretük folytán sokáig lapítottak, s még mindig húzzák-halasztják, mert nincs mese: a főrendőrök parancsoltak – Borész Ferkó jóváhagyásával. Ám a bestiális események sajátos krónikását, Józsikát tudományosan ne jelözzük. Lelkének búvárolása nélkül is megállapíthatjuk: Józsika belezakkant a rendszerváltás forgatagába. Mániákusan értelmiségi akart lenni, s a politika körhintájából nem szállt ki, s immár ligeti stricként gyomorémelyét öklendezi alá a bámész nagyrédeműre.

A HÁZ tiszteletlenségben. A laptopba, sms-be, újságba, fecsegésbe mélyedt képviselő-társadalom észre se vette, hogy a cigányozásba és zsidózásba révült párt szónokája a képviselők és a kormány tagjai származásának lajstromozásával áll elő. Majd újabb nivótlanság a süketségben: az államtitkári válasz, egy kisbíró színvonalatlan nyekergése. Estére s másnap reggelre aztán különösen beborult a haza égboltja. S egy héten át a közélet és a média itthon és a nagyvilágban abrakolhatta szárnyas csikáját. Miközben nézem a nagy utcai egyesülést és a stúdióbeli egyetértéseket, tűnődöm: az elmúlt években a nagy magyar értelmiségiek a széles világban hányszor, egyenként és kollektíven

piszkolták a magyarságot! De nem emlékszem, hogy mindazok, akik most egyetérzésük jeleként sárga csillagot helyeztek mellükre, egyetlen mondatban is felháborodtak volna azon, ami végül is őket is sorsba vágóan érintette, mert a magyar parlament magyar képviselői is. (A piszkolók neve a szerkesztőségben.)

Más. Feláll egy orcáját Don Quijote szőrzetre maszkírozott Zöld lovag, és a hódmezővásárhelyi építkezések és szállításának ügyét piszkolja. Igen, ez a politikai indulatba csomagolt „gyanakvás és vádaskodás légköre”, számos pártszónok stílusa: „minden jákóbi hang mögött észau kezét gyanít” – Szabó Zoltánt idézve. Sancho, a lovag tanácsosa javasolhatta volna: hidalgó ura pesti belterjességéből ugyan tekintsen már szét a honi tájakon, s nézze előbb, amit piszkol. Ám a képviselőség azt is jelenti, hogy abból élnek s válnak valakivé esténként a képernyő előtt és rádióhoz hívogatva. Szakmájuk tehát a kitűnés – akár hazugság árán is. Egyik bámulatos arcátlanságon átmerengtük az ősz; 1997-ben a székfűs párt megszavazta, hogy 2013-tól megadóztatja a nyugdíjakat. A polgári kormány ezt eltörölte, a szegfűsök átrágalmazták az évszakot, mondván: a polgáriak újabb merénylete 2013-ban: a nyugdíjasok sarcolása. Ilyen alacsony színvonalon szavazatokat hajszolni a képviselői, pártalkalmatlanság mellett igazolja az eltervelt magánemberi és közügyi becselenség tényét is. Forr a francia közélet; bukását követően az UMP Sarkozy utáni élete már-már az anarchiát kíséri, s tán ez is bátorította Valls belügyminisztert, hogy a parlamentben alpár(t)i stílusban szidalmazza a jobboldalt. F. Hollande köztársasági elnök azonmód felindult a szocialista miniszter stílusán, s másnap Vallsnak bocsánatot kellett kérnie a parlamentben. Így hát létbe vágó, új fordulót célzó próbatétel is, ha elménk akár a gyűlölségig elborul. Általánosságban is mondhatjuk: párthovatartozástól eltekintve, sok az erkölcsében és műveltségében is alkalmatlan képviselőnek és politikusnak nevezett közszereplő. S az országgyűlés ugyan zsugorodhat felére, ettől a kórisme változatlan. A francia példára visszatérve: egyetlen fölött külön készítik fel a politikusokat; az ENA elitképző, amelyen magas bölcséleti, történeti műveltségbeli, retorikai és politikai tudásra alapozva párthovatartozástól független politikusok tanulnak, s nem mezei jogászok, közgazdászok s mindenféle terület önjelölt középzserei telepednek rá a pártéletre.

HÓDMEZŐVÁSÁRHELY. Vélhetjük, a parlamenti lovag úgy látná üdvösnek, ha Hódmezővásárhely úgy marad, ahogyan egykor Németh László is látta, és annyi művészen megírta.

(Az Égető Eszter című regényében Szarvasként említett Fekete Sas kávézóba reggel első vendégként lépünk be. Félénken érdeklődünk étkezési esélyünkről, mert évtizedek emléke bolydul, Krúdy bátyánkat csak álmodtuk a hajnali restiről és az éjszakai bableveses kifőzdékről. Ha ifjonti időnkben egyáltalában nyitva volt a resti vagy kávéház, borostásan hunyorgó és tegnapi köpenyben a pincérek unott válaszában a konyha dermedtségéről értesülhetünk. Merthogy a szakács majd később érkezik, hisz ebédfőzésre hivatalos. Legfőbb másnaposságunkat gyógyító sörrel szolgálhattak. A vásárhelyi Fekete Sasban az ifjú pincér elegáns kedvességgel ajánlotta a választékot; gyorsan és figyelmesen szolgálta a tojásos rántottát és a teát, persze hogy a légkör és a konyha délidőre is visszacsábította az utazót. Aki sétáját, ha írói képességé volna, Németh László igényében beszélne el. Mert az a XX. század retteneteit bemutató Emlékpont közelében építészeti megújulásában bámulatos negyed alakul Csomorkányban.

„Ha meghalok, bérletszelvény leszek” – énekelgette olykor keserves kacajos parlandóval Besenyey Ferenc. S íme: szülővárosának művelődési háza, noha homlokán még nem hirdeti, meg-

újulva az ő nevét vette fel. Miközben kedves kísérők a Ház gépészeti, fénysországi s a kulisszák mögötti változásait, anyagi méreteit ismertetik, kísértének s velem lépdelnek az árnyak. És tűnődöm: valami sorsszerű sejlik abban, hogy Bessenyei Ferencet éppen Vásárhelyre jövet, Németh László 70. születésnapját köszöntő ünnep alkalmából ismertem meg 1971 áprilisában. Szülővárosába vágatva, karambolkísértő kocsiiramban sisteregte gondolatait és átkait. Igen, Németh László és Illyés és Németh László... S nem egyszerűen színpadi jelenlétekről van szó, annál fontosabb ügyről! Hogy a színházi élet és a magyar kultúra abban a magas igényben működjön, ahogyan ők gondolkodtak nemzeti sorsunkról. Eljátszottam Kossuthot, Görgeyt, Budai Nagy Antalt s annyi más bóst, de: „Most lettem elsőrendű állampolgár, hogy Tevjét alakítom a Hegedűs a háztetőnben! Aczél csak úgy engedte a musicalt, hogy goj alakítja a főszerepet. Hát tessék: itt vagyok tejesemberként: »Ha én gazdag lennék...« – és előadás után a lipótvárosi zsidó asszonyok aranygyűrűvel, nyakláncsal várnak a művészkijáróban!” – már a soroksári kimenet egyik piros jelzetű lámpájától kétségbeesett kacaj és a tiborci keserv dőlő hullámainak elegye kísérte utunkat Vásárhelyig. Haláláig a közösségi sebesültségünk vermében tehetetlenül vergődő művésszel beszélgettem évtizedeken át, majd éltünk s viaskodtunk egy színház, a Nemzeti fedele alatt. S bizony, Czine Mihály köszöntőjének szárnyalása mellett másra nem emlékszem abból az útból, csak a száguldásra és Bessenyei Ferenc élet-halál monológjára.

A színházból átsétálunk egy új építménybe, amely végre megoldja a gyermekek és ifjak különféle zenei, tánc- és mozgástanításának igényét. Egész napra beosztva jönnek a fiatalok, a csoportok, s nemcsak a városból, a környékről is. S hogy ne kelljen esőben, rossz időben a szabadban várakozni, az épület előterében számítógépeket helyeztek el, s jelképes összegért az ifjak világhálón mulatgatják az időt. S itt is a múlt: az új épület mellett emléktábla emlékeztet Péczely Attilára, akinek zenetörténeti szemináriumát az Égető Eszterben Németh László is felidézte. A Tornyai János Múzeum kiállító bázát Csernus Tibor műveivel avatták, s az alagsorban is már elrendeződtek a tárlók; az őskortól a közelmúlti kerámia korszakig Vásárhely káprázatos adatanyag hívható elő a mellékelt gépekből. A költözködés mozgalmassága jelzi: a termék, a folyosók még formálódnak, képek, bútorok, népi emlékek végleges helyükre készülődnek. Betérünk a galériába az Őszi tárlat anyagát megtekinteni; már a bejáratnál nyugdíjas tanár úr ajánlja a kalauzolás, a régi kiállításokról és alkotókról is beszél. Lelkes otthoniasságát hallgatva, s ahogy a helybeliek mellett a Szegedről és messzebből Vásárhelyre telepedett szellemi emberekkel beszélgettem, kitűnt: sokféle gond, anyagi szorítás közepette is kedvvel, büszkeséggel és holnapi reménységgel művelik a város sugárzó akaratát. Amít Németh László az Égető Eszter zárásában így látott: „Egy családban nem lehet az életet újraszózni. Széttépi a többi, az egész. Az egész társadalmat kell egy családként újjáalapítani.”

Átsétálva a Főtéren, zivataros az idő, de a viráglocsoló rendszer zavartalanul működik, Németh László gondolata nyugtalanít: családok egymásmellettisége mint az összetartozó kohézió természeteként nem épülhet társadalommá? Felülről és alulról együtt szózni, együtemű akaratral és szervezésben, pontosítom az író reformgondolatát.

A jóízű s kedélyű reggeli csábításában ebédre Németh László emléke is visszakisér a Fekete Sasba, amelynek nagyterme egykor teátrumi helyé magasztosult, s maga is el-eljárógatott. Mert 1945-ben a tizenkilenc éves Osváth Béla (1926–1965) színházat teremtetett, az Operaház vendégszereplésével kezdte programját, s aztán Somlay Artúrral az élen érkeztek a Nemzeti vezető művészei. „...megvolt benne az a sajtósági vásárhelyi gyakorlatlóság is – az álom és tett merev, néha groteszk összekapcsolása, amelynek az

Égető Eszterben annyi példáját írtam le” – emlékezett az író Osváth Bélára. Szomorú alkalom, hogy Vásárhelyről hazatérve utam az őszirózsa-koszorús óbudai temetőbe vezetett, hogy ama régi Osváth-társulatban színészi életét kezdő Gombos Katalintól kellett örökre búcsúzni.

„EURÓPA alatti csend” – írja Németh László az alföldi kisváros jellemzéseként *A vásárhelyi kútra* című, 16 pontba foglalt felirattervezetében, amely sosem vésetett tábláscákra. Európa feletti teremtő elevenség építészeti és emberi örömeit említettem imént, ami nem azonos a folytonosan ricsajos harsánysággal. Hangzavart is említhetnék, de Illyés Bartók-versében oly nemes emberi példa fordulattá emelkedett, hogy méltatlan volna ellentétként említeni a Németh László-i képpel. Mert amit ma élünk, s óráról (?), dehogyis: percről percre, amiről a hírekből értesülünk, az kaotikus méreteken gyöngíti képzetünket és igényünket abban, hogy Európát valamiféle közösségi és emberi vonatkozásban is minőségi igénynek tekintsük. Intézményesen néhány brüsszeli példa az elmúlt hónapokból. Miként vehető komolyan Olli Rehn, aki baráti körben és a szaunába szervezi sajtótájékoztatóját, szakértelmét tekintve pedig többször rosszul jövendölt, legutóbb a magyar pénzügyi helyzet romlását jósolta 2014-re. Nelli Kroes, a szabadság nagy hangú bajnoka a kormányra szórt rágalmakat tisztázandó, a magyar álláspontot nem óhajtja meghallgatni. S ebben a görög viszályban felmerült-e, hogy évtizeddel ezelőtt az az EU-biztos, aki falazott a valótlán pénzügyi jelentéseknek – a francia lapok annak idején beszámoltak róla –, felelősségét vizsgálták volna? Dehogyis; amint Almuniáét se; s vajon mennyit kapott titkos bankmanőverek útján, hogy a BOR-ész és Kelekótya kufár szintársulatának ezer trükkjét elsikálja? S micsoda silány elvtelenségben működik a brüsszeli szervezet, ha a korrupción kapott máltai biztos lemondása ellenére némi zsugorítással, de jó időre tovább kapja sok ezer eurós fizetését. S az már az EU-vezérkar egyetemleges hitványsága, hogy az állálatalanság és a nyomorúság kontinensméretű állapotában maguknak amúgyis méltánytalanul magas juttatások mellett fizetésük emelésének programját jelentette be. Ebben aztán sikerre viheti a (saját) ügyét, merthogy a válság nagy kérdéseiben tisztázó s megoldó eredménnyel nem képesek működni. Mára az is nyilvánvalóvá lett: az Európai Bizottság politikai elfogultságait már álcázni se tudja szakmai diktátumokkal. S miért is, ha az említett él urak, honunk tegnapi és mai biztosának emberi és szakmai képességét ismerve, feltételezhetjük: társaik se különbek. Olyan ez a brüsszeli központ, mint a szovjet birodalom pártapparátusa: ön-elégült kábultukban nem hiszik el, hogy a színvonaltalanság, az elvtelenség, az erkölcsi feslettség az összeomlást végzettszerűen jövendöli.

Kontinentális a dagonyázás. S mint sokféle sietséggel, akaratossággal, de megújító gondolatok merülnek fel, akkor biztossági szigorra emelt intézményes rágalomhadjárat indul: sikernek ennyi azért kevés, de főképp szánalmas a Romlás korszakában. „A világ egygyé válásának megvan a szépsége s veszélye. Régen, ha egy civilizáció (Róma a példa) létfontos feladatába belebukott, követte a másik. Ha a világcivilizáció nem tudja megoldani őket, az emberiség elpusztulása lesz” – ezt is Németh László írta *A vásárhelyi kútra* című tervezetében 1967-ben. Az új évezreddel a „létfontos feladat” mint a jakobinus kérlelhetetlenség és a világ bankuralmának diabétiikus érdekszövetsége, akart-akaratlan szövetségben az Egyesült Államokkal, immár a pusztulás démonát szabadította a kontinensre s alighanem a világra. Herczeg Ferenc, akinek *Bizánc* című darabját Székesfehérváron láttuk (rendező Bagó Bertalan), írja: a múlt század előjén hazai, társadalmi kese-

rúségeit a Mohács előtti Magyarország képét óhajtotta színpadra vinni: „...önmagával tehetetlen, önmagát marcangoló magyar társadalmát mutatta volna be. Egy halálra ítélt nép klinikai kórképét. Írás közben azonban olyan ijesztő keserűség omlott ki a tintatartóból, hogy jobbnak láttam szomorújátékomat egy képzeletbeli Bizáncba áthelyezni” (*A gótikus ház*). S az 1904-es Nemzeti-beli előadás jelentése így a hon helyzeténél is súlyosabb, mert egy birodalom omlásának víziója, amelynek rémlátását az első világháború tragikusan igazolta. Sugallatos és jelképerejű, hogy 1956 szeptemberében Győrben az a Földes Gábor rendezte a bolsevik idők Bizánc-előadását, akit majd a színházi élet egyetlen mártírként a Kádár–Biszkú-féle gazdaszolgáltatás kivégeztetett. Földes, a bolsevik rögeszme mély hívője a birodalom végzetes megroggyanására döbbsent a *Bizánc*-cal. S Herczeg satirikus udvari és politikai rajzát olykor már panoptikumra rajzolódó mai keservvé is fokozta azzal, hogy néma játékosként és zenekari jelenléttel fiatalok is előtűnnek a színen, ám jobbára némán és ironikus gesztusokkal véleményezhetik az apokaliptikus omlást. Mohács?! – keserves kacaj, mert a minapi hír: valami hősi emléktáblát avattak mezején. S pár nappal korábban Kő Pál panasolta telefonmonológjában: a nemzet sírkertje végzetesen pusztul, mert nincs pénz a felújításra. A fából faragott szobrok és sírjelek panteonját mállasztja az idő, kesergi mindannyiunk Lujosa, s ugyan mivel vigasztaljam? Hogy másra van pénz, egy újabb emléktáblára is. Művész-társait említi, de hát velük rohad a maga munkásságának egy nagy fejezete is. Oda együttesük, kollektivitásuk öröknek álmódott varázslatos emlékhelye. Ujabb, most művészeti Mohács: a képzőművészet egy fejezete enyészik, Samu Géza, Péterffy Gizella és más kiválóságok életének darabja is.

Európát míveljük és emlegetjük folytonosan mint az emberi közösség intézményes és nemes birodalmi álmát, de csak a diktátumos, ellenőrzési és csődfenyegető szempontok zuhognak ránk. És ebben az elvtelen, politikai és gazdasági érdekezérelte légkörben, ugyan ki az európai? A polgári kormányban egyetlen „figura” van, külügyminiszterünk, mondja Wiener Póli, akit, önéletrajzának újra és újristilizálásával posztmodern remekműveket alkotván, a honi Szépírók Társasága díszelnökévé avathat. Merhoggy az ÁVH-tól a *Szabad Népen* át 1957-ben bécsi központtal Magyarország fő felügyelőjévé emelkedett. Igazmondási avatottságában valami üzemzavart azért gyaníthatunk; miféle „operatív érdekei” mutatkoztak a kádári, aczéli engedékenységnél, hogy a hatvanas évek közepétől, más külföldi tudósítóktól eltérően, az emigráns magyar szellemi élet kiválóságai pedig kitiltva, Wiener Póli szabadon túr-retúrozott Bécs és Budapest között? Bizonyára ő is szabadságunkért küzdött – túrta a hasábokat, s elhallgatván vagy szalonthasználatra formálva egykori honának léteit. Wiener Póli tehát az európai mérték, aki most felcsapott filmesnek is, mert oly igen nyugtalanítja ennek a fasizálódó országnak a romlása, hogy műfajt váltva akarja világgá kiáltani. Bakancsos menetelések, a DK-show kótyagosa osztja az igazságot. Az orbáni népség és a szélsőjobb célzatosan gátlástalan komponáltsága – Einzenstein montázstechnikájának igazolásaként ígéri a budapesti filmszemle nagydíját. S amint észleljük Póli úr a fogalmakkal nincs tisztában: „voltak benne hibák” – mondta a Hír Tévének (október 31.), mely szerint a tervszerű valótlan kép- vagy újságírás neki a „hiba” kategóriája. De akaratlan is leleplezi magát: Wiener Póli bácsi az erkölcsi igényt nem tekinti a zurnál-művészeti kötelezettségnek. Ötvenöt grintzingi szünet után vélhetjük: bacchusi mánora folytán arányzavaros filmszerkesztő, ám láttuk már, hogy a Pozsonyi úti Kis Kakukban nehéz ételhez is vizet

iszik. Józansága és konzervatívgyűlölködése tervszerű életprogram. Világnézet – pontosabban. Röpké válaszában sértettsége is előtűnik, midőn a tévének még odamondta: a miniszterelnök nem adott neki interjút, évtizeddel ezelőtt még igen. Igaza volt Orbán Viktornak: Wiener Póli nemcsak osztrák, hanem európai méreteken is a hazai polgári oldal mániákus piszkolásával kívül helyezte magát a szakmai eszmecsere és az emberi méltóság rangján. Főleg a disputa vele, amúgy pedig semmi kétség: az interjút is kedve szerint szabdalja, hogy miközben a miniszterelnök hangja hallatszik, bakancsos legények menetelnek a Hősök terén – amely kép például 2007-ben a Kótyagos kormányzásának idején készülhetett. Semmi indulat: Wiener bácsi szelleme, mely ki tudja, mely bankérdekek és hírszerzés(ek) megbízatásában ily programos, Bécsben és európai sugárzással régről honos. Mert Bécs nemcsak 1920 utáni Jászi Oszkár, Gábor Andor, Kun Béla rágalmozó tanyája volt, de már az elbukott 1848/49-es forradalom és szabadságharc sajtóvisszhangját is Poldi bácsi egykori ős-kollégái visszhangozták.

Ám félre a sértettségel! Javaslatom: a kormány biztosítson egy összkomfortos sátrat Wiener Pólinak, aki DK-sow-s Kótyagos társával a magyar demokrácia főfelügyelőjeként táborozzon a Kossuth téren, és fogadja a panaszosokat. Észleleteit pedig röptse a világ hírügynökségeinek. Javasolom továbbá: a Példaeurópeért, a Példaújságíróért, a Példafilmeszt a főváros avassa díszpolgárrá! Mert Poldinkat bizonyára nyugtalanítja a földkérdés fasiszta megoldása is. Ám Wiener bácsi budapesti rangjában, ha eljő' az idő, és az Úr a magához szólítja, osztrák állampolgárként is ingyen jut örök magyar földhöz – a Farkasréti temetőben.

(Örök kérdés: a hazugság mikor telítődik az embereken? Mikor következik be és miképp mutatkozik az okádhatnék állapota, s az egyéni és kollektív mely pillanatban sűrűsödik? 1956. október 23-án például, amikor forradalmi méreteken tört elő. Gerő [pontosítva: Ernő] politikai sikettségel[?], sokkal inkább szándékolt elvetemültséggel még akkor este csöcselékek mondta az utcai sokszázszáz sokadalmat. 2006-ban a Kótyagos stúdió monológja Ószödön önnön ellenforradalma volt, hogy a batalom megtartásért tette társakká avassa párt- és képviselőtársait. Ismerve őt, hogy szabaduljon múltjától, nemzetbiztonsági cimboráival postázta a nyilvánosságnak cicerói életművét. S újra robbant a kollektív botrány.

Adódik a kérdés: a diktatúra miként észleli, hogy a hazugság vermében köpüli a tejet, noha tejföllé sosem sűrűsödik? Egy villanásnyi emlék kísért épp a sajtó életéből. 1970 tavaszán Pándi Pál, a Népszabadság rovatvezetője, Aczél György bizalmasa látogatott a debreceni Kossuth Egyetem kollégiumába. Azt üzenete, előre küldött kérdésekre válaszol. De a beszélgetés csak melegegett annyira, hogy egy váratlan fordulattal Pándi azt mondta: tudják, hogy amit a párt lapja állít, az emberek annak az ellenkezőjét vallják igazként. Ez őszinte szó volt, s hogy mégis művelték – már a cinizmus démona. Történelmi a tapasztalat a Szabad Néptől bagyományozódva, gondoltam akkor magamban. És írom ma, amikor Wiener Póli bácsi programos erkölcsfogyatékos életén is tűnődöm. S amikor az ügynökösés parlamenti viszályát halljuk, az éberség és az erkölcs igazolásaként, de aki ismeri a belügyi levéltár működését és anyagát, jól tudja: megannyi süket kíváncsalom. „Mindenkinek joga van megismerni az anyagát” – mondja a miniszterelnök, „hozzák nyilvánosságra a teljes listát” – így vitézkedik a Zöld lovagok élembere a III/III-as anyagokról. A megtizedelt és ledarált s a káfkai magosból ma is csak szotyogtatott maradékjelentésekről. És adódik a kérdés: erkölcsös-e, hogy a katonai hírszerzés beszervezettjei örök mentelmi jogban részesülnek? Egyik titkosszolga erkölcsi botrány, a másik szervezet hadi népe pedig nem? Képtelen és morálhibásan kettős ítékezés.

Némi jelek mutatkoznak arra, hogy ebben a kaotikus Európa-háborodottságban Wiener Póli és hadnépének hazugsággára a világháló korában hamar szembeszítható és véleményezhető. Így Póli birodalma egyre korrodálódik, most éppen német lapok adják fel a szabadság lóállításait. Bár az emberiség tájékozódásában világméretű diadalnak mondják az internetes társalgást, jegyzetelést, véleményezést, de az is való, hogy az avvilág is előtört. Mert a lelki és szellemi feslettség egyetemleges lerakódó intézményévé is növekedett. Úgy is mondhatjuk: az internettel Sigmund Freud vallatódíványa univerzálissá tágult. Am kezelés helyett az ember nemes gondolatait, a megtörténtek tényeivel együtt tudatalattiját is az egyetemes kloákába öklendezi. Ellene a küzdelem? Kínában reménytelen konoksággal harmincötezer gondolatrendőr cenzúrázza az internet forgalmát, de a Globál-sárkány lassan és szívósan Mao vörös könyvét is felőrli.

Eszmék és elvek politika perzsavásárában eredeti, tisztázott világvezérlő gondolatokat hiába is keressük. A hamisítványok, s a hazugságok manifesztálódnak. Például: minap F. Hollande francia elnök választási ígéreteivel ellentétes, szavazóit megdöbbenő tervekkel áll elő az ünnepi sajtóértekezleten – ahol kérdezni sem lehetett. Piszkolja Sarkozyt, s minden intézkedése Sarkozyt folytatja. Párizsra tekintünk újra: 2014-re gondolva. Vajnai Kordon készülődik. Ebben a virtuális és hazugsággárban a sajtó is cinkosként működik: semmi háborgás, hogy a Libération vagy a Le Monde tervszerű tényhamisításai mellett mély műveletlenséggel is tálalja a magyar társadalmi életet, hiszen Wiener Póli szelleme hatja át a francia sajtót is, mert a bankok, nagyvállalatok szolganépe a médiumok társadalma. Itthon most zavar mutatkozik, mert bolydítja az állásokat az, hogy a hazai szakszervezetek azért hallgatnak, mert a görög, olasz, spanyol társak a magyar miniszterelnök által is képviselt EU és bankuralmi gondokat írták a tüntetések tábláira. Azt már a fasizálódó rémország polgáraként kérdezem: ha oly nagy a fenyegetettség, miért növekszik a magyarországi idegenforgalom? Avagy: Wiener Póli nyugdíjas társai, osztrák állampolgárok, miért jönnek a balaton-szárszói nyugdíjasházba?)

USA és NEW YORK több mint százados jelképének különös felvételét nézem íróasztalomon: égbe tartó fáklával, csillagkoronás győzedelmi nagyságában, de nem a tenger messzeségébe tekintve, a Szabadság-szobor házak között, hóna aljáig állványzati rabóságában áll. Az alkotó, Bartholdi mester párizsi műtermének udvarán 1885-ben, a rue Chazelles-ban készült a búcsúfotó, minthogy a francia állam ajándékként a szobor hamarost elhagyta Európát. És nagy jelképként fogadta az óceánon áthajózó milliókat. Akik a Boldogulás és a Pénz ígértföldjének álmában érkeztek, és érkeznek ma is. Csekkszámlák növekedése vagy zárolása aztán árazta az utazás értékét és érdemét, sikeres megtelepedés mellett, milliók összehuttyant reményükből pedig már csak annyi maradt, hogy megkeresik a hazaút jegyének árát! Közelmúltból engedély nélkül New Yorkban dolgozó honfitársaink tán egy kivétellel hasonlóan beszéltek életükről (R.: Zilahy Tamás; Haza! Haza? – Duna Word). Egyikük az otthoni álmok önátlató voltának terápiáját élesen okolta: „Aki otthon hülye, az itt is hülye.” Az emberiség oltó és növesztő tégelye már kezdi megelégeni parttalanságát; és Samuel Huntington *Kik vagyunk mi?* című könyvében, főként a mexikói bevándorlók nyomasztó jelenidejűségére alapozottan, elemzi az Egyesült Államok önleépítésének stációit. Amely törvények, intézkedések nyomán „...az amerikai kulturális és Hitvalláson alapuló identitás gyengítését, valamint a faji, etnikai, kulturális és egyéb nemzetek alatti identitások erősítését szolgálták”. A következő mondatban azonban téved a professzor, amikor azt állítja: „Valószínűleg példa nélküli az emberi történelemben, hogy valamely nemzet vezetői arra törekedtek, hogy lebontsák az általuk vezetett nemzetet.” Mert mifelénk, a kelet

európai tájon változatos módszerek és rendszerek működtek az önfelszámolás diktatúrájában. Akár 1945 után, s hogy a demokráciának mondott új világban 2002 után, mi következett, azt a gazdasági és pénzügyi tények, 2004 decembere, 2006 szeptember-októbert, igazolja az önpusztítás változatait. Amely tényekkel vagy a börtönökbe zárt politikai és gazdasági gengszterek számaival soha nem beszélhető el.

Mára pedig odajutottunk, hogy a törvényes magyar kormány megdöntésének változatait kidolgozó Csárlí professzor mint hiteles „magyar szakértő” tippmixei szerint az USA kormánya, nyájas ámitással „stratégiai partnerünk”, tartós és változatos hadműveleteket folytat Magyarország ellen. Egykori történetek nyomán, amennyiben hessentettük volna az „összesküvés” teóriát Daniel Domscheit-Berg *Wikileaks, a leleplezés* című könyve tények, dokumentumok sorozatában igazolja: amerikai vezérséggel igenis az összeesküvés réteges változatoságban és tervszerűen működik. Hétköznapi voltunk képzelni se tudja, hogy az USA titkosszolgálat, akár a „mértékadó sajtóval” együttműködve, önképére, rögeszméjére, világ átformálására törekszik, mert célja világhatalmi uralmának tartósítása s vélt erősítése. Miközben a katonai kudarcok mellett naponta kis és nagy pöffök gyöngítik a mániákus ambíciót, mert Izrael politikai foglyaként az UNESCO után az ENSZ-ben is falazott a Falnak – és védte a védhetetlent. S Nethanjau azonmód 3000 új lakás építéséről rendelkezett Ciszjordániában. Stéphan Hessel a palesztin nép tragikus sorsának és Izrael politikájának abszurd helyzetét milliós példányszámú röpiratban fogalmazta meg: a nyomorúságba és gettóba kényszerített csöndes tiltakozókat az izraeli állam „erőszakmentes terrorizmussal” vádolta. „Nem rossz [...] Izraelinek kell lenni ahhoz, hogy valaki terroristának minősítse az erőszakmentességet. És mindenekelőtt az kell, hogy az illetőt zavarja az erőszakmentesség eredményessége, amely abból fakad, hogy megértést, támogatást, segítségnyújtást vált ki mindazokból, akik ellene vannak az elnyomásnak” – írja az egykori francia ellenálló, korábbi ENSZ-nagykövet, az emberi lelkiismeret rendíthetetlen képviselője. Izrael fütyül az ENSZ-határozatokra, a nyugati államok figyelmeztetésére, s a békesség helyett csak romlik és reménytelenül a világ.

Éppen ezért jelenkori és hiteles képnek tűnik a félig bedeszkázott Szabadság-szobor is, mert az USA érdeke szerinti bármiféle törvénytelen akcióra érvet talál. Nézem a BBC Word News interjút (XI. 30.), Jeh Johnson az USA kormányának védelmi tanácsadója bámulatosan elkerüli, földeli az egyenes kérdéseket. A drón-támadások nyomán az ártatlan emberek halálát úgy értelmezi: „pozitív a találati arány”, s a zsargonjában a polgári áldozatokról azt mondja: „járulékos kár”. Az egykori elnök, Carter okkal mondja hazája mai kormányának: félre a morális felsőbbrendűséggel, mert az emberi jogok bestiális megsértésének drámai tényei naponta szaporodnak. Soros György általánosabban fogalmazott: katasztrofális Amerika „arroganciája” (*A gyarlóság kora*). S az afganisztáni és iraki hadműveletekben az amerikai katonák lelepleződött szegyénteljes viselkedése is ennek a felsőbbrendű állampolgári és hadászati nevelésnek a szörnyjele. Ifjabb Bush világveszélyes terrorvizióján pedig miért csodálkozunk? Évtizedek óta Hollywood e földi és világúri szörnyfilmjeivel, katasztrófalátomásaival teríti be az emberiség lelkét, s már magát is a folytonos rettegetés pszichózisába fojtotta. Mámorító szerek nélkül is beteg társadalom: évente tizenhetezer erőszakos gyilkosság, de a hollywoodi súlyos fertőző hatásáról még akkor se beszélt Obama, amikor a denveri vérfürdő épp egy új film bemutatójának tragikus eseményeként rengette meg a világot – egy hír erejéig persze. Mert azóta már két újabb ámokfutó is sorozatban gyilkolt a fegyvertartási szabadság példahonában.

Obama elnök megbízatása ugyan meghosszabbodott, ám úgy hírlík, külügyére, Clinton asszony távozik posztjáról. Tán így ideje engedi, s tanulhat magyarul, hogy majd hallgassa a Klubrádiót, ha a Szabad Európa Rádió adásának újraindítását nem pénzelheti. Hillary Clinton esztendeje elhíresült leveléből értesülhettünk arról, hogy az Obama utáni elnöknek készülõ nagysága mélyen „aggódik” a magyar sajtószabadság iránt. S mi pedig érte és hazájáért aggódunk, mert Jonah Goldberg most megjelent *Liberál-fasizmus* címû könyvében külön fejezetben foglalja Clinton asszonyság különös munkásságával. Amelyben eszmei elemzését is adja annak, „...hogyan használja fel propagandaeszközként a gyermekeket ideológiai programjához...” Búcsúzva tőle, tán az USA honunkban észlelt módszereitől is, de ne véljük magunkat annyira fontosnak, hogy a magunk üldözésének tekintsük az amerikai politika nyílt és fedett akcióit, amelyek Európa folyamatos gyöngítését célozzák. Mára világossá lett: az amerikai hitelminősítők sem szakmai, hanem nagyhatalmi érdeket szolgálnak, s ahogyan Jacques Attali egy világkormány szükségességét szorgalmazó könyvében mondja: az USA „nem hajlandó bankrendszerében rendet tenni” (*Ki kormányozza holnap a világot?*), mert így szabadabban uralkodhat és zsarolhatja a nemzeteket, miközben „A világ megtakarításait az USA túlfogyasztásának finanszírozására költi” (Soros György i. m.). S persze az arrogancia, befolyásolás, érdeknemzés nyílt és sunyi változataiból hatalmas a repertoár: az emberi jogokat vizsgáló világközpont pontozásától a helikopterek „ajándékozásáig”, ami persze súlyos anyagi következménnyel jár, mert a javítás és az alkatrészcsere már fizetésre megy, s aztán a pilótaképzés pedig már a CIA felügyeletének körébe is tartozik.

A Wikileaks titkos iratai mellett memoárokból, dokumentumfilmekből is értesülhettünk arról, hogy a Pentagon háborúmentesen is kifogyhatatlan leleménnyel és módszerrel képes egy ország társadalmi rendjének, kormányának gyöngítésére. Az elmúlt esztendő honunkat érintő nyilvános eseményeit is alig összegezhettük. Miniszteri levéltől, a szenátusi bizottsági delegáció „tájékoztatója” változatos a repertoár, s persze a titkos követségi munkáról legfeljebb véletlenül értesülhettünk. Amint „érdeklődtek” az elszámoltatási biztosnál kótyagos BORész Ferenc sorsa felől és a sukorói üzelmek dolgában – a jámbor hírolvasónak feltűnik, ahogyan a Klubrádió dolgában módosult az elutasítás, úgy a független magyar igazságszolgáltatás jóvoltából a volt miniszterelnök annyi sötét ügyében se indul eljárás. Örökösen csak a vizsgálatokról értesülünk... Horvátországban a volt kormányfőt merik elítélni, sőt halálos gátlásért a horvát miniszterhelyettes is börtönre ítélte a magyar bíróság, de azok ellen, akik „Együtt tették tönkre az országot” és a fővárost, bíróságon még eljárás sem indult. Talán az Amerikai Egyesült Államok oltalmát élvezik? S a röhejes időhúzás Biszku ügyében; legújabbán puskagolyók ürügyén húzzák-vonják-halasztják az időt, s terelődik a lényeg. A forradalom bosszúhadjáratának fővezére lassan „szegénybélabácsivá” nemesedik az őszi, fagyos napsütésben. Vajnai Kordon pedig már a Haza és Haladás Alapítvánnyal újra hatalmát szervezi; pénzt és eszét nyilván Csárli doktor és baráti társasága is adagolja, hogy milyen fedettségben, azt csak az amerikai titkosszolgálat tudhatja. S némely tényeket a hazai nemzetbiztonsági szolgálatnak is kötelessége volna tudnia. Csak remélhetjük: különb szervezet, mint az elődje, amelynek a nyolcéves kormányzattal összebonyolódott sötét ügyeit még mindig csak sejtítjük – némely rabosított munkatársa nyomán. Nem kérdezték őket, de talán szervezték az éji merénnyt Kádár János eltűnt(etett) koponyájával, amely posztmodern műremekként egyszer még feltűnhet a londoni Sothe'by árverésen.

Ha végiggondolom családom és magam Amerika-remény foszlását 1956-tól kezdődően, vagyogatunk még néhányan, elmondhatom: az USA világméreteken és folyamatos szívós-

sággal dolgozik tekintélyének leépítésében. Az elmúlt két évtizedben annyira nem méltóztatott megtisztelni az országot, hogy egy nyelvünket, kultúránkat ismerő nagykövetet telepítsen Budapestre. 1990 óta élesen mutatkozik: elnökválasztásokat pénzelő megélhetési diplomatikában így kétség se merült fel, hogy a Csárli doktorral összezáró hazai liberál társaság, akár hazugságok árán is, a mindenkori nagykövet útján saját érdekei szerint hangolja az amerikai kormány vélekedését a magyar demokráciáról. Az is a Nyugat politikai színvonalát jellemzi, hogy a Rákosi-idők a *Szabad Népénél* szocializálódott Wiener Póli és egy Csárli doktor magyar kérdésben ma is nagyhatalmat, illetve országokat hangolhat. Mondhatom: igénynek elég szerény és sivár egyneműség. S csak tűnődik a honi jámbor: magyar ügyekben a kiváló szellemiségű személyekből álló Amerikai Magyar Koalíció véleménye és ereje sem jelent annyit az USA kormányának, mint Csárli doktor sok évtizedes sugalmazó posztossága. Csárli doktor most Vajnai Kordon holnapját szervezi, de azért talán a Szabadság Honának illetékesei annyi titkos és nyilvános káderkudarcuk nyomán, mielőtt végső harcba indítják Vajnait, erősebben meggondolhatnák: valóban alkalmas a szerepre? Mégse volna illyő blamálni egy nagyhatalmat. Noha Bin Laden óta különösen tudjuk: ügynök ügyben az amerikai titkosszolgálat káderpolitikája meglehetősen üzemzavarosnak mutatkozik. Vajnai beismerte utóbb: a libaügyhöz nem értett, és kormányfőként? Vaj a késben: sürgős jelzettel egy esztendő át diktátumokat közvetített. Meglehet persze, épp ezért ő kell, hogy (pénz és nagyhatalmi) érdekek törvényesített postása legyen. Holnapunkra tekintve Németh László *A vásárhelyi kútra* ezt is tervezte feliratozni: „A körülmények sivár szorítása nem szólhat a cél magassága ellen. Nemzeti sorsunk mélységeiből csak aspirációnk s feladatvállalásunk szárnyalása tudhat kirántani.” Nézem a derékig kerítés közé szorított Szabadság-szobrot: 1885-ben Bartholdi mester éppen szabadította a formázási keretből, a mostani látószögéből pedig mintha magasodna az állványzat körülötte...

DECEMBERre fordult az esztendő: 1-jén a román „egy-e-sülés” örömeiben D-két-százkilencessy már nem koccinthat Nastase cimborájával, mert utóbbi a börtönben várja az új esztendőt és szabadulását. A Kempinski-esemény ellen tüntetők ítéletét minap semmisnek mondták Strasbourgban; villódnak a karácsonyi fényfüzereket; gyűjtenek a szegények javára, csurog a kolbászlé, fogy a hurka, s már az új bor örömeiben mérik a nedűt Füreden, Villányban és a Tokaj-vidéken, mely a magos luxemburgi bírák szerint Szlovákia táján is hiteles immár. A romániai választások előtt öt nappal az IMF egyetértésével a Ponta-kormány fizetéseket emelt. Itthon csökken a gáz ára; nő a diákság heve; fiatal csürhe tör be a Művészeti Akadémia ülésére; Fábry Sándor, remélve, hogy „nem kövezik meg”, a Duna-Wordön Jézus-vicceket mesél a világ magyarságának. Nem kövezik a hangos jópofát, hanem műsorát sértő alkalomra szerkesztik: az első gyertyagyújtásra. Egy szegedi tárlat országos felháborodás: „művésze” tizenkét tálba ürülék-imitációt adagolt. Tévedés meneszteni az intézményi felelőst, mert a hecces urat bátoratlanságáért kéne megróni: mert akkor igazi, ha naponta és nyilvánosan a magáét adagolja – eredeti illatárral...! Ám a pótmegoldás szorulását sejteti. Szorul a posztmodern is: már az idiotizmus tartományát leg-elli. Különb halhatatlanulás, mint amit a Montmartre-on a FÜRGE Nyuszi mulatóban a festőkompanya mívelt jó évszázada: Gil apó szamarának farkát festékbe mártva alkottak pályázati művet. „Mennyből az angyal”... – várjuk az Európai Bizottság és az IMF delegációját: hitel csak akkor lesz, ha kormányrendelet tiltja meg a karácsonyfa-állítást. Az USA néhány államában és Brüsszel főterén ugyanis már honossá lett a kisebbségi tapintat diktatúrája.

Ron Werber visszatért; a hamis próféták egyre betöltik a tereket és a képernyőt; Pál apostol pedig írta „...a Sátán is átváltoztatja magát a világosság angyalává.” A világvége pedig ezúttal is elmarad. Hölgyeim és uraim: csak tessék, tessék! Világvásárunkban mindent szabad – kivéve, amit New Yorkban és Brüsszelben nem engedélyeznek. Csendes éjt! Áldott Karácsonyt!

(Esteledik, a kamrából előkerül a tavalyi adventi koszorú. Fogyó életünkben így természetes: tavaly csonkult gyertyát gyújtunk idei életre, miközben rebegő lángját nézem: már újra mintha a Négy évszaktól a hegedűk futamai a Tél csikorgó és a viharos hangjait visszhangozzák az időből – mikor is volt, amikor Velencében, Vivaldi templomában az Ospedale della Pietàban hallgattuk párommal? 1994 késő decemberének estéjén. Talán-talán önfeledten merültem el az angyali muzsikában, bár a Nyárig tartó két évszakit átzakatolta a melegfűvő, míg nem a közönség leállította a masinát. Másnap a Szent Márk teret elöntötte a tenger; ilyenképpen pallókon egyensúlyoztunk át az új esztendőbe. Velencei kis noteszem néhány sorát keresem elő december 31-i bejegyzéssel: „Nyugalanságom hazavezet. Szégyen a magyar kultúrára nézve, hogy ilyen vezetése van. Építkezés helyett a rombolás. Elközönyösítés. Igénytelenség. Mit remélhetünk? Hogy ez ellen egy új összeszedettségre kényszerülünk. Nagyobb pusztításokból is talpra álltunk. Szellemi inkvizíciót élünk. Lelki és szellemi összeszedettség-kötelességünk és felelősségünk.” Fodor Gábor miniszterségét éltük akkor, két héten belül elindította a hadműveletet a Nemzeti Színház ellen, és azonmód Sík Ferenc főrendező meghalt. Tizennyolc éve már, de az Ospedale-koncert és a víz alá merülni készülő Velence látványa azóta is kísért. Remeg az első adventi gyertya lángja, és Illyés Gyula versével tűnődöm az elfonnyadt esztendőn: „A szeretet az mindig csöndre kész? / Mindig a gyűlölet zeng az egész / nevében is? / Vagy nincs is más, csak az? / Mindig ütés csak, soha se vigasz?” (Szeretet, gyűlölet). Adventi csöndességemben újra Olasz Ferenc Te Deum albumát veszem kézbe. Borítóján a Jesse-fa tündöklök. Gyöngyöspata ékessége. Az elmúlt időben bakancsosok meneteltek itt, aztán nyíltan és fedetten amerikai érdekltségű urak érdeklődtek, hogy miféle célzattal, irataikat unokáink tán majd olvashatják. Jegyzőkönyvezett itt a belügy, a rendőrség és a parlamenti bizottság, s üdültetési szállítványozók is előtűntek, csak hogy a cigány-rasszizmus ismét világbotránnyá emelkedjen, mint a korábbi polgári kormány idején a zámolyiak szervezett cirkusza. Százak változatos indítatásból köpték a mérget a gyöngyöspatai romaügyben, de vajon közülük egy is betért-e templomába, hogy ámuljon, és elcsöndesülve magába mélyüljön a Jessze-oltár látásán? Aligha. Mert akkor talán-talán a szelidség győzelme hatott volna át a bolydult, sokféle szenvedéssel meggyötört patai világot és a bujtogatók, gyűlölködők változatos táborát. 1868-ban a Jessze-oltárt a földrengés súlyosan megsebesítette, s tűz pusztította a fa ágait és leveleit. A krónika szerint a szobrok jórésze megégett, elszenesedett. Olasz Ferenc felvételét nézem: gyertyák körében a Jessze-oltár égi fényességben világít: a Megváltó érkezését, örömet, Reményt és Szeretet hirdeti az emberi nemzetségeknek...)

ABLONCZY LÁSZLÓ (1945) író, hírlapíró. 1991 és 1999 között a Nemzeti Színház igazgatója. Legutóbbi kötete: *Régimódi színház történet AVH-s iratokkal... – és Raksányi Kutyával* (2012).